

кримських татар. Отже, саме йому й належить право на самовизначення, оскільки, з-поміж інших, він не має власної держави. Під час «референдуму» було зроблено спробу підмінити самовизначення корінного народу фактично самовизначенням російської діаспори, яка мешкала у Криму, та російських громадян. У складі України Крим завжди був регіоном,

який поєднував різні народи, культури та світи, зберігаючи хитку рівновагу миру. Зазіхнувши на нього, Росія втратила міжнародний авторитет і підвела світ до небезпечної межі темряви хаосу. Анексія Криму, яка видається Росією за національне свято, є трауром кримських татар, українців та міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Полное собрание законов Российской империи. – Типография II отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – Т. 19. – № 14.164.
2. Надинский П.Н. Очерки по истории Крыма / П.Н. Надинский. – Симферополь : Крымиздат, 1951. – Ч. 1.
3. Полное собрание законов Российской империи. – Типография II отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – Т. 21. – № 15.708.
4. Мурзакевич Н. Распоряжения светлейшего князя Г.А. Потемкина-Таврического касательно устройства Таврической области с 1781 по 1786 г. / Н. Мурзакевич. – Одесса : ЗООИД, 1881. – Т. 12.
5. Полное собрание законов Российской империи. – Типография II отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – Т. 22. – № 15.920.
6. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
7. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26.
8. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1992. – № 7.
9. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 05.12.1994 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158.
10. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 14.01.1998 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_006.
11. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави : постанова Верховної Ради України від 20.03.2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1140-18>.

УДК 340.15 (477)

ІДЕЯ «ПРАВЕДНОГО ЗАКОНУ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК СУТНІСНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

TARAS SHEVCHENKO'S IDEA OF THE «RIGHTEOUS LAW» AS THE ESSENTIAL DIRECTION OF THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC LEGISLATION

Кривицький Ю.В.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ

У статті розглянуто ідею «праведного закону» Тараса Шевченка в якості сутнісного вектора розвитку вітчизняного законодавства. Проаналізовано значеннєві форми слова «закон» у поетичних творах Кобзаря. Особливу увагу приділено дослідженню зв'язку ідеї «праведного закону» Тараса Шевченка із сучасною концепцією правового закону.

Ключові слова: Тарас Шевченко, державно-правові погляди, закон, праведний закон, правовий закон.

В статье рассмотрена идея «праведного закона» Тараса Шевченко в качестве сущностного вектора развития отечественного законодательства. Проанализированы смысловые формы слова «закон» в поэтических произведениях Кобзаря. Особенное внимание уделено исследованию связи идеи «праведного закона» Тараса Шевченко с современной концепцией правового закона.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, государственно-правовые взгляды, закон, праведный закон, правовой закон.

In the article Taras Shevchenko's idea of the "righteous law" was considered as the essential vector of development of domestic legislation. The semantic forms of the word "law" were analysed in the poetic works of Kobza-player. The special attention was given to research of the relationship Taras Shevchenko's ideas of the "righteous law" with the modern conception of legal law.

Key words: Taras Shevchenko, state and legal views, law, righteous law, legal law.

Ім'я Тараса Шевченка – одне з найбільш відомих в Україні та світі. Про творчість і долю поета, прозаїка, художника, великого громадянина й патріота України написано значну кількість праць (наукових, науково-популярних, публіцистичних), знято багато

фільмів; він став темою художнього осмислення в різних видах образотворчого мистецтва. Його ім'я, з упевненістю можна сказати, ніколи не зійде зі сторінок українського та світового буття. Цього року наш народ і вся прогресивна світова громадськість

відзначає 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, а все нові й нові покоління прагнуть читати, зрозуміти його феномен [1, с. 4].

Як відомо, у творчому генії Т. Шевченка було два потужні крила – живопис і художнє слово. При цьому в Шевченковій поезії скрізь присутнє повнозоре око і пластична сила живописця, художницьке бачення, а його живопису притаманні проникливість і високодумність поета [2, с. 22]. Творчий доробок Т. Шевченка, поза сумнівом, заслуговує на вдумливе вивчення і, як раніше, залишається на передньому рубежі сучасних ідеологічних і політичних дискусій [3, с. 72; 4, с. 8]. Кожен Шевченків рядок – це мудрий афоризм, крилатий вислів, прислів'я або приказка [5, с. 5]. У спадщині Кобзаря можна знайти багато різних, деколи досить суперечливих, думок із низки питань, у тому числі політико-правових, в яких міститься передова оцінка державно-правових інститутів та окреслюється коло найбільш злободенних, гостросоціальних проблем у цій сфері. Не буде перебільшенням твердження, що вірші, лаконічні щоденникові записи Т. Шевченка за глибиною й далекоглядністю висновків не поступаються працям відомих учених-правознавців [6, с. 22].

Державно-правові погляди Кобзаря, зокрема ідея «праведного закону», набувають надзвичайної актуальності в умовах гострої державно-політичної кризи, спричиненої конфліктом навколо європейського геополітичного вибору України і трагічними подіями в центрі Києва наприкінці 2013–2014 рр.; зухвалої окупації та анексії Російською Федерацією невід'ємної складової частини України – Автономної Республіки Крим; активізації сепаратистських настроїв у південно-східних областях України. Як не прикро це визнавати, проте в Рік Тараса Шевченка – провідника українського народу та борця за незалежність «славної України» – наша держава зазнала брутального посягання на її територіальну цілісність із боку Російської Федерації. Нового звучання набувають слова Кобзаря: «Москалики, що заздріли, / То все очухрали. / Могили вже розривають / Та грошей шукають» [7, с. 320]. Водночас потрібно усвідомити, що кризова ситуація, в якій нині опинилася Україна, зумовлена не лише зовнішніми, а й численними внутрішніми причинами, в тому числі й ерозією законності, підризом авторитету закону в суспільстві. На підтвердження останнього судження досить лише згадати про неправові («диктаторські», дискримінаційні) закони, прийняті Верховною Радою України 16 січня 2014 р. Ці законодавчі акти, на думку більшості експертів, значно обмежували права і свободи громадян, надавали органам державної влади значні дискреційні повноваження у сфері покарання учасників акцій протесту та мали на меті криміналізувати дії опозиції і громадянського суспільства.

У зв'язку із цим особливого значення набуває осмислення ідеї «праведного закону» Тараса Шевченка як сутнісного напрямку розвитку вітчизняного законодавства, що й становить мету цієї статті. Для її

досягнення передбачається вирішити такі завдання: по-перше, з'ясувати значеннєві форми слова «закон» у поетичних творах Великого Кобзаря; по-друге, розкрити змістове наповнення ідеї «праведного закону» Тараса Шевченка; по-третє, проаналізувати зв'язок ідеї «праведного закону» Т. Шевченка з концепцією правового закону, що активно розробляється в сучасному правознавстві.

У поетичних творах слово «закон» Тарас Шевченко вживає у таких значеннях:

а) звичаю як соціальної норми: «Поховали громадою / Як слід, по закону*» (поема «Причинна», 1837 р.) [7, с. 13];

б) моральної, етичної норми: «Видишь, как закон / Священный братский исполняют!» (поема «Тризна», 1843 р.) [7, с. 246];

в) релігійної, церковної норми, канону: «А в законі Господньому / Серце його й воля» (вірш «Псалми Давидові», 1845 р.) [7, с. 359], «Святий закон! / І Авраама і Мойсея!» (поема «Марія», 1859 р.) [7, с. 707], «Ми по закону!.. / По закону апостола / Ви любити брата! / Суєслови, лицеміри, / Господом прокляті. / Ви любити на братові / Шкуру, а не душу! / Та й лупити по закону / Дочці на колушок» (поема «Кавказ», 1845 р.) [7, с. 345], «Не ховайте, не топчіте / Святого закона, / Не зовіте преподобним / Лютого Нерона», «По якому правдивому, / Святому закону / І землею, всім даною, / І сердешним людом / Торгуєте?» (вірш «Холодний яр», 1845 р.) [7, с. 357-358];

г) власне юридичному як нормативно-правового акта вищої юридичної сили: «Втомившись, пишучи закони...» (вірш «Колись-то ще, во время оно...», 1860 р.) [7, с. 723], «Аж ось лихий царя несе / 3 законами, з мечем, з катями / 3 князями, темними рабами» (вірш «Саул», 1860 р.) [7, с. 735-736], «...Закони / Катями писані за вас...» (вірш «Марина», 1848 р.) [7, с. 477] тощо.

Боротьба за «правду на землі», за гідність людини й нації становила пророче призначення Тараса Шевченка. Він поставив на сторожі коло рабів німих своє віще слово [8, с. 42]. Кобзар глибоко збагнув несправедливість рабовласницької системи, на послугах якої було судівництво, де закони були «катами писані», а рабовласник, спираючись на законодавство, міг розпоряджатися життям і свободою кріпаків, переконаний у своїй правоті. За таких обставин «найвище право» легко ставало «найвищою кривдою» [8, с. 51].

Так, гострій критиці Т. Шевченко піддає законодавство, судову організацію, судочинство Російської імперії, протестує проти царських законів та юридичної практики, що використовувалася царизмом насамперед для захисту інтересів панівних станів, юридично закріплювала безправ'я селянина-кріпака, українського та інших народів. У поемах «Кавказ» і «Сон» Т. Шевченко показує, як посилюються на існуючі закони, пани чинять насильство над кріпаками. У «Щоденнику» наводиться чимало фактів беззаконня з боку царського уряду та поміщиків [9, с. 320; 10, с. 431]. Поет наголошує на тому, що думка Миколи І замінює закон, що останній «в присутственных местах ставится в защиту воровства и нерадения, а под его буквой скрывались пре-

* За християнським звичаєм самогубців і померлих наглою смертю ховали за межами цвинтаря.

ступлення, хоча зовнішня форма була соблюдена», що злодійство у панівних колах стало звичайним явищем, і той «более почтен, кто более украл», що «правды нет в суде» тощо [11, с. 23-24].

Важливою передумовою справді людського суспільства Тарас Шевченко вважав наявність «праведного закону», що відповідав би поняттям правди, істини, справедливості [9, с. 321; 10, с. 432]. У поетичному творі «Юродивий» (1857 р.) Кобзар, гостро викриваючи сервілізм українців, запитує: «О роде суєтний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось-таки колись!» [7, с. 642].

Інтерпретуючи Шевченкову інвективу, А. Лотоцький у 1914 р. висловив думку: «Коли б тільки найшовся другий Вашингтон!» У свою чергу А. Річицький у 1930 р. дійшов висновку, що образом «Вашингтона з новим і праведним законом» подано «програму революційної війни за незалежність України, за республіку». З акцентом не так на гострому запитанні, як на пророчому оптимізмі С. Смаль-Стоцький (1954 р.) і Ф. Ястребов (1939 р.) стверджували, що Шевченків ідеал суспільного ладу для України – республіка. Звернення до знакової історичної постаті Джорджа Вашингтона тлумачилося вельми розмаїто: «лише як символ президента республіки, автора конституції» (Є. Кирилюк, 1959 р.), свідчення впевненості «в неминучій перемозі революції в Україні та Росії», мрії «про українського Вашингтона» (А. Хмара), емблематика «сакаральної сфери справедливості й свободи» (Г. Грабович), «очікування національного месії» (Є. Нахлік) [2, с. 592].

На переконання Д. Козія, Т. Шевченко, повен глибокої віри в людину, протиставив беззаконності тиранії ідею «нового праведного закону», пов'язуючи останню з ім'ям Джорджа Вашингтона, хоча це не цілком слушно, адже Дж. Вашингтон не був творчим генієм у властивому значенні цього слова. Співпрацювали з ним «більш творчі державні діячі». Проте саме Дж. Вашингтон зумів реалізувати їх ідеї як на полі бою, так і в державному будівництві. Тому його ім'я стало предметом культу не лише серед американців, але й українського передового суспільства, насамперед українських декабристів. Поет мав на думці, передусім, ідею антиколоніалізму, яка була на прапорі Дж. Вашингтона. Колоніальне становище було болючою раною України. Поет б'є словом гострим, як меч, сатрапів, які правили Україною й у своїй безмежній сваволі «чимало людю оголили». Гидким було приниження провідної верстви українського суспільства: «німії, подлії раби» дивились, як поневолення лягало дедалі важчим тягарем на вільний колись народ, «дивились, та мовчали, та мовчки чухали чуби». Національне визволення, відродження людини-громадянина, забезпечення гідності людини – ось що містилося в Шевченковій ідеї «нового праведного закону» [8, с. 44].

Ця висловлена Т. Шевченком ідея досить далека від приписуваного йому Г. Грабовичем ідеалу «маргінальної бездержавності». Як відзначав В. Барка, згадка про Дж. Вашингтона – це не відокремле-

на подробиця в ліричному малюнку, а ключовий складник концепції про новий характер державного провідництва, який ґрунтується саме на новому і праведному законі: проти дикого свавілля царів-деспотів і супостатів. Державний провідник без деспотичної влади над «особистостями співгромадян, які мають рівні права в дійсному законі, як і він – ось ідеал Шевченка. А той закон названо «новим і праведним»: новим, бо не було його в імперії, і праведним, оскільки якраз через нього поборюється «злая воля» царів як джерело нещастя» [12, с. 104-105].

При цьому Тарас Шевченко не ідеалізує реальний суспільний і державний лад США, надто добре він знав від свого знайомого американського чорношкірого актора А. Олдріджа (1807–1867 рр.) і про існуюче рабство, і про «соціальні контрасти». Проте сам факт встановлення держави за формулою «ми, американський народ» не міг не захоплювати поета. Адже якщо змогло відбутись «ми, американський народ», то може статись і «ми, український народ». І всі поневолені народи Російської імперії [13, с. 198].

Із метою всебічного осмислення природи «праведного закону» слід з'ясувати значення слова «праведний», яке має спільний корінь зі словом «правда». У поетичних творах Кобзаря слово «праведний» вживається досить часто, проте має різні значеннєві відтінки. Наприклад, наведемо уривок промови благочинного з епічної поеми «Гайдамаки»: «Згадайте праведних гетьманів: / Де їх могили? Де лежить / Останок славного Богдана? / Де Остриянина стоїть / Хоч би убогая могила? / Де Наливайкова? Нема!» [7, с. 117]. Праведними названі тут гетьман Богдан Хмельницький, козацькі отамани Северин Наливайко та Яків Острияниця, які боролися за правду, національну й соціальну справедливість.

Окрім того, з давніх-давен слово «праведний» має в українській мові релігійний відтінок. Із ним пов'язується слово «праведник». Праведник – людина, яка живе по-божому. У такому значенні вжито слово «праведний» у поемі «Невольник»: «Ще на Україні веселі / І вольнії пишались села / Тоді, як праведно жили / Старий козак і діток двоє» [7, с. 671]; у поемі «Єретик»: «І сонце хоче подивитись, / Що будуть з праведним творить?!» [7, с. 300].

Для порятунку праведних Господь відправляє на землю своїх пророків: «Неначе праведних дітей, / Господь, любя отих людей, / Послав на землю їм пророка...» (вірш «Пророк») [7, с. 487]. Досить часто слово «праведний» постає в зіставленні зі словом «святий»; «праведний» живе згідно із «правдою Божою» і несе людям «слово правди», «слово Боже»: «Огонь тихенько на кабиці, / А Йосип праведний сидить / Та думає...» (поема «Марія») [7, с. 703].

Тарас Шевченко зображує Матір Христову як «святую і праведну». Деінде вона окреслена словом «праправедна» (вірш «Во Іудеї во дні они») [7, с. 697]. Праведним названий Месія, який «поніс лукавим правди слово» (поема «Марія») [7, с. 719]. Такої високої пошани удостоюється і проста людина: Максим із поеми «Москалева криниця» теж праведний і святий [7, с. 617].

Зустрічаємо у творах Т. Шевченка слово «праведний» і в переносному значенні: «В яких то праведних містах!» (поема «Княжна») – мається на увазі місця, куди люди ходили на прощу; «Не громом праведним, святим / Тебе уб'ють» (поема «Неофіти»); «А сонце праведне швиденько / Додолу котиться» (поема «Марія»); «Тяжко мені плакати! Праведній зорі!» (поема «Гайдамаки»).

На підставі зазначеного вище, можна резюмувати, що слово «праведний» у поетичних творах Кобзаря має широкий спектр значень, на одному полюсі якого розміщується значення «справедливий», на іншому – «святий». В останньому значенні слово «праведний» нерозривно пов'язане із «правдою Божою», оскільки Бог є Богом правди, «праведним Богом» [8, с. 46].

Таким чином, «праведний закон» у своїх змістових джерелах перехреснується, збігається з поняттям правди, істини, справедливості в законі. Оперуючи традиційними загальнолюдськими поняттями «правда», «воля», «справедливість», «закон», Т. Шевченко обґрунтовує, що закон, прийнятий абсолютистською державною владою, не можна сприймати як «праведний», правду, оскільки за своїм змістом він не відповідає народним уявленням про правові установлення верховної влади. У його міркуваннях відчувається вплив природно-правової концепції: поняття «правда», «воля», «праведний закон» розглядаються ним як складові компоненти природних законів, законів соціальної справедливості, що покликані діяти у громадянському суспільстві й державі. Вкладаючи в поняття «праведного закону» зміст, ширший від проголошення юридичної рівності, Т. Шевченко мріяв про здійснення соціальної рівності й політичної свободи, правової законності [14, с. 46].

Водночас не менш важливо в загальному вигляді розглянути ідею «праведного закону» в історії юридичної думки в контексті розвитку концепції правового закону. Відомо, що будь-яка загальна ідея проходить крізь історію у своїх специфічних формах, обумовлених особливостями буття людей і рівнем їх цивілізації. Ідея правового закону зародилася ще у стародавній період в античній Греції та відтворювалася потім на кожному історичному етапі. Спочатку правовий закон був ідеєю, що виникала лише спорадично як мрія окремих мислителів, зокрема Т. Шевченка у вигляді «праведного закону», чи як легкий відтінок інших форм духовності; поволі вона втілювалася в соціальних практиках, набуваючи визнання й вимагаючи реформ існуючого порядку; загальні ідеї

є рушійною силою, що веде суспільство від одного стану до іншого: поселяючись у свідомості людей, вони жалють, як оводи, чи світять, як маяки; в певний момент жевріючий вогник, запалений ідеєю, спалахує полум'ям – настає період швидких змін [15, с. 25].

Формування концепції правового закону відбувається на тому рівні розвитку правового пізнання та юридичної практики, який характеризується виявленням й усвідомленням необхідності розмежування і протиставлення права та сваволі, встановлення відповідності закону об'єктивним вимогам права. При цьому розмежування права та закону має великий гуманістичний сенс, оскільки тоді право розглядається як критерій якості закону, визначення того, наскільки останній відображає права і свободи людини, її інтереси та потреби. У вітчизняній юридичній науці правовий закон поступово стає одним із найактуальніших предметів наукового дискурсу, підтвердженням чого виступають дисертаційні праці А. Грищенко [16], Н. Конєвої [17], в яких ідея «праведного закону» Тараса Шевченка набуває подальшого розроблення з метою її перетворення з ідеалу на реальний стан законодавства України.

Отже, на основі розглянутого вище, є всі підстави зробити такі висновки.

Тарас Шевченко – видатний поет і художник, який зробив для відродження і становлення сучасної України чи не більше від будь-якого політичного і громадського діяча, відродив в українського народу самоповагу та прагнення до самостійного державно-правового існування, в тому числі шляхом відображення у своєму поетичному доробку ідеї «праведного закону».

Слово «закон» у поетичних творах Т. Шевченка живиться як у значенні загальносоціального регулятора суспільних відносин, так і власне юридичному – нормативно-правового акта вищої юридичної сили. При цьому Тарас Шевченко мріяв про «праведний закон» в Україні, тобто про правовий, справедливий закон, підкреслюючи тим самим несправедливість законів царської Росії для кріпаків і пригноблених народів, які входили до її складу. Ідея «праведного закону» Кобзаря складає вітчизняний внесок у світову боротьбу за необхідність встановлення відповідності закону, по-перше, морально-етичним вимогам, по-друге, об'єктивним засадам права – принципам справедливості, рівності, свободи тощо. «Праведний закон» був натхненням нашого пророка. Такий закон він прагнув бачити у відродженому українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конончук Т.І. Дороги Тараса Шевченка: короткий біографічний нарис : [наук.-популяр. вид.] / Т.І. Конончук ; худож. оформ. Д. Мазуренка. – К. : Твім інтер, 2009. – 72 с.
2. Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – Т. 1: А–В / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка ; редкол.: М.Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. – К., 2012. – 744 с.
3. Харабет К.В. Политико-правовые воззрения Т.Г. Шевченко / К.В. Харабет // Российская юстиция. – 2008. – № 5. – С. 69–72.
4. Скаун О. До питання про політичні та державно-правові погляди Т.Г. Шевченка (відгук на статтю К.В. Харабета) / О. Скаун, Н. Крестовська // Юридична Україна. – 2010. – № 1. – С. 4–9.
5. Сокур В. Мій, твій, наш Шевченко : [наук.-популяр. вид.] / В. Сокур. – К. : Фенікс, 2014. – 248 с.
6. Копиленко О.Л. Політико-правові ідеї Т. Шевченка та І. Франка в сучасній ідеологічній боротьбі : [монографія] / О.Л. Копиленко ; АН УРСР, Ін-т держави і права ; відп. ред. Б.М. Бабій. – К. : Наук. думка, 1990. – 116 с.

7. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко ; текстол. підготов. та прим. С. Гальченка. – К. : Національний книжковий проєкт, 2011. – 816 с.
8. Козій Д. Ідея «праведного закону» у Шевченка / Д. Козій // Сучасність. – 1976. – Ч. 3 (183). – С. 42–54.
9. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право : навч. посібник / О.М. Мироненко, В.П. Горбатенко. – К. : Академія, 2010. – 456 с.
10. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2004. – Т. 6: Т–Я. – 768 с.
11. Брайнін Я. Критика законності царської Росії в творах Т.Г. Шевченка / Я. Брайнін // Радянське право. – 1964. – № 6. – С. 20–25.
12. Барка В. Правда Кобзаря / В. Барка. – Нью-Йорк : Пролог, 1961. – 289 с.
13. Салтовський О.І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) : [монографія] / О.І. Салтовський. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 396 с.
14. Скакун О.Ф. Прогресивна політико-правова думка на Україні (ІХ ст. – 1917 р.) : навч. посібник / О.Ф. Скакун. – К. : НМК ВО, 1990. – 88 с.
15. Погребняк С.П. Основоволожні принципи права (змістовна характеристика) : [монографія] / С.П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
16. Грищенко А.В. Правовий закон: питання теорії та практики в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 – «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / А.В. Грищенко. – К., 2002. – 18 с.
17. Конєва Н.В. Правовий закон: теоретико-методологічна характеристика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 – «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / Н.В. Конєва. – К., 2014. – 20 с.

УДК 340.1

РЕЛІГІЙНО-НОРМАТИВНІ ОБМЕЖЕННЯ ЯК ЗАСОБИ ВПЛИВУ У МЕХАНІЗМІ РЕЛІГІЙНО-НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН

RELIGIOUS AND LEGAL RESTRICTIONS AS A MEANS IN THE MECHANISM OF RELIGIOUS AND STANDARD ADJUSTMENT RELIGIOUS RELATIONS

Міма І.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Статтю присвячено розкриттю такої загальнотеоретичної правової категорії як релігійно-нормативні обмеження. Проаналізовано сутність релігійно-нормативних обмежень як засобів впливу на регулювання релігійних відносин у механізмі соціально-нормативного регулювання суспільних відносин, метою яких є забезпечення загального розвитку й функціонування соціальної системи та врегулювання релігійних конфліктів. Дослідивши релігійно-нормативні обмеження як певні релігійно-нормативні факти, автор з'ясовує, що релігійно-нормативні обмеження зумовлюються структурою та змістом релігійних норм.

Ключові слова: релігійна норма, релігійні відносини, релігійно-нормативні обмеження, правова система, механізм релігійно-нормативного регулювання.

Статья посвящена раскрытию такой общетеоретической правовой категории как религиозные нормы. Проанализирована сущность религиозно-нормативных ограничений как средств влияния на регулирование религиозных отношений в механизме социально-нормативного регулирования общественных отношений, целью которых является обеспечение общего развития и функционирования социальной системы и урегулирования религиозных конфликтов. Исследовав религиозно-нормативные ограничения как религиозно-нормативные факты, автор устанавливает, что религиозно-нормативные ограничения определяются структурой и содержанием религиозных норм.

Ключевые слова: религиозная норма, религиозные отношения, религиозно-нормативные ограничения, правовая система, механизм религиозно-нормативного регулирования.

The article is devoted to such general theoretical legal category as religious norms. The essence of religious and legal restrictions as a means of influencing the regulation of religious relations in the mechanism of social and normative regulation of social relations in order to ensure overall development and functioning of the social system and settling religious disputes. Examining the religious and regulatory restrictions as certain religious and normative facts, the author found that religious and normative constraints determined by the structure and content of religious norms.

Key words: religious rule, religious relations, religious and regulatory issues, legal system, religious and mechanism of regulatory.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства пов'язується з підвищенням регулятивного впливу релігійних норм у механізмі соціально-нормативного регулювання суспільних відносин та гарантування дотримання релігійних прав у процесі досягнення релігійних інтересів. У цьому аспекті

мативного регулювання суспільних відносин та гарантування дотримання релігійних прав у процесі досягнення релігійних інтересів. У цьому аспекті